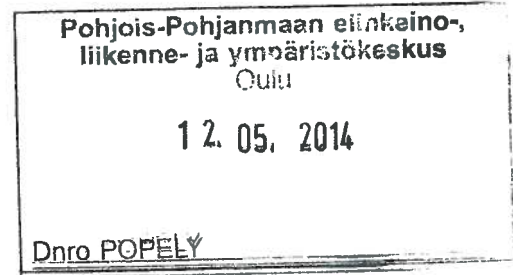

Tanja Häyrynen 17.6.2014

Eija-Riitta Niinikoski

Mikroyrittäjien hyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavien tekijöiden selvittäminen Keskipiste-Leaderin alueella

Loppuraportti

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Mikroyrittäjyyden tutkimus ja
Oulun Eteläisen TKI-toiminnan kehittäminen

POHJOIS-POHJANMAAN LIITTO
Council of Oulu Region

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Hankkeen toteuttajan nimi

Oulun yliopisto, Oulun Eteläisen instituutti

Hankkeen nimi ja hanketunnus

Mikroyrittäjien hyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavien tekijöiden selvittäminen Keskipiste-Leaderin alueella. Pääötönumero: 37249. Hanketunnus: 20720.

Yhteenveto hankkeesta

Keskipiste-Leaderin alueella valtaosa yrittäjistä on yksinyrittäjiä tai alle 10 henkeä työllistäviä mikroyrittäjiä. Viime aikoina suurin osa uusista työpaikoista on syntynyt mikroyrityksiin ja työntekijän siirryttyä yksinyrittäjäksi. Mikroyrittäjien työhyvinvoinnin ja jaksamisen edistäminen on merkityksellistä maaseudun elämänlaadun näkökulmasta. Mikroyrittäjien hyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavien tekijöiden selvittäminen Keskipiste-Leaderin alueella -hankkeessa tavoitteena oli ymmärtää paremmin väljään asutulla maaseudulla niitä tekijöitä, jotka kuormittavat eniten ruumiillisesti, henkisesti ja sosiaalisesti ja niitä, jotka kannustavat ja auttavat jaksamaan. Hankkeen varsinaisena kohderyhmänä olivat toiminta-alueen yksinyrittäjät ja alle 10 henkeä työllistävät yrittäjät. Hankkeen tulosten toivotaan hyödyttävän varsinaisen kohderyhmän lisäksi myös työhyvinvointipalveluja yrittäjille tarjoavia organisaatioita, jotka voivat tulosten perusteella muotoilla uudelleen palvelutarjontaansa. Välillisinä kohderyhminä olivat myös alueen kehittämisessä mukana olevat organisaatiot, jotka voivat tulevien hankkeidensa kautta vahvistaa elämänlaatuun vaikuttavia osatekijöitä. Hankkeen tulokset on julkaistu Oulun yliopiston julkaisusarjassa. Julkaisu löytyy osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-952-62-0384-3>. Hankkeen tuloksista on kirjoitettu myös artikkeli, joka on julkaistu sanomalehti Kalevan alakertakirjoituksena 28.4.2014. Tuloksia hyödynnetään myös tieteellisissä artikkeleissa. Hanke on liittynyt kiinteästi Oulun Eteläisen instituutin mikroyrittäjyyden tutkimusryhmän toimintaan.

Hankkeen tavoitteet

Viime aikoina suurin osa uusista työpaikoista on syntynyt mikroyrityksiin ja työntekijän siirryttyä yksinyrittäjäksi. Mikroyrittäjien työhyvinvoinnin ja jaksamisen edistäminen on merkityksellistä myös maaseudun elämänlaadun näkökulmasta. Hankkeen tavoitteena oli ymmärtää paremmin väljään asutulla maaseudulla niitä tekijöitä, jotka kuormittavat eniten ruumiillisesti, henkisesti ja sosiaalisesti ja jotka kannustavat ja auttavat jaksamaan.

Kohderyhmänä olevat mikroyrittäjät ovat saaneet tutkijan kanssa käytävän haastattelun aikana tietoa yrittäjän työhyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavista tekijöistä ja he ovat voineet tuoda esille omat aihepiiriä koskevat näkemyksensä. Mikroyrittäjien oman tietoisuuden kasvaminen työhyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavista tekijöistä parantaa heidän kilpailukykyään ja osaamistaan sekä lisää sosiaalista pääomaa.

Tulosten perusteella pyrittiin tunnistamaan ja priorisoimaan hyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavia tekijöitä ja kehittämiskohteita maaseutualueella. Tavoitteena oli myös antaa suosituksia eri organisaatioille mikroyrittäjien työhyvinvoinnin ja jaksamisen edistämiseksi. Yleistä tietoisuutta mikroyrittäjien työhyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavista tekijöistä pyrittiin lisäämään lehdistön kautta tehtävällä tulosten tiedottamisella.

Hankkeen toteutus

Hankkeessa tutkittiin Oulun Eteläisen alueen mikroyrittäjien työhyvinvointia. Hanke toteutettiin 1.5.-31.12.2013 välisenä aikana. Hankkeen toteutusalueena oli Oulun Eteläisen alueen kaksi seutukuntaa, Nivala-Haapajärven ja Haapaveden-Siikalatvan seutukunnat, joiden alueella Keskipiste-Leader toimii. Hankkeelle ei perustettu varsinaista ohjausryhmää sen pienen koon vuoksi. Hanke on liittynyt kiinteästi Oulun Eteläisen instituutin mikroyrittäjyyden tutkimusryhmän toimintaan. Hankkeeseen rekrytoitu tutkija, FT Janne Sinisammal toimi Oulun Eteläisen instituutin mikroyrittäjyyden tutkimusryhmän ja instituutin aluekehittämisen tiimin jäsenenä. Nämä ryhmät vastasivat hankkeen ohjauksesta tutkimusjohtaja Matti Muhoksen johdolla. Hankkeen edistymisestä on raportoitu sen aikana tutkimusryhmän ja aluekehittämisen tiimin kokouksissa.

Tavoitteen toteuttamiseksi hankkeessa tehtiin mikroyrittäjien työhyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavia tekijöitä koskeva kirjallisuuskatsaus ja haastateltiin Keskipiste-Leaderin alueelta valittuja mikroyrittäjiä. Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa ja priorisoida hyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavat tekijät ja alueelliset kehittämiskohteet. Tutkimus toteutettiin kysely- ja haastattelututkimuksena. Kyselyn (N=126) avulla selvitettiin hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvien tekijöiden tärkeyttä ja nykytilaa sekä työn imun kokemuksia. Haastattelujen (N=10) tavoitteena oli selvittää mikroyrittäjien työhyvinvointiin liittyviä tekijöitä.

Haastatteluaineiston käsittely ja tulkinta on raportoitu Oulun yliopiston Tuotantotalouden osaston tutkimusraporttina 1/2014: Oulun Eteläisen alueen mikroyrittäjien hyvinvointi: kysely- ja haastattelututkimus. Raportin kirjoittajina ovat olleet Janne Sinisammal, Matti Muhos, Leena Eskola ja Eija-Riitta Niinikoski. Julkaisu löytyy osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-952-62-0384-3>.

Hankkeen tuloksista on kirjoitettu myös artikkeli, joka on julkaistu sanomalehti Kalevan alakertakirjoituksena 28.4.2014. Juttu on tämän loppuraportin liitteenä. Kirjoituksen katsotaan korvaavan suunnitelmassa mainittu lehdistötiedote. Tuloksia hyödynnetään myöhemmin myös tieteellisissä artikkeleissa.

Hankkeen onnistumisen kannalta oleellista oli ammattitaitoisen tutkijan saaminen toteutukseen. Rekrytointiin liittyvät riskitekijät pystyttiin minimoimaan käyttämällä valinnassa Oulun yliopiston kontaktiverkosta.

Yhteistyökumppanit

Toimijana hankkeessa oli Oulun yliopiston alueyksikkö, Oulun Eteläisen instituutti. Rahoitukseen osallistuivat Nivala-Haapajärven ja Haapaveden-Siikalatvan seutukunnat. Yhteistyökumppaneiksi voidaan katsoa myös Keskipiste-Leader –alueen 126 mikroyritystä, joille lähetettiin kyselytutkimus sekä 10 mikroyrittäjää, joita haastateltiin henkilökohtaisesti.

Hankkeen tulokset ja vaikutukset

Kyselyn perusteella tärkeimmät mikroyrittäjän hyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavat tekijät eli yrittäjän oma ammatillinen osaaminen sekä taito laittaa asiat tärkeysjärjestykseen näyttäisivät olevan hyvin tasapainossa tarkasteltaessa nykytilan ja tärkeyden suhdetta. Poliitiikka, lainsäädäntö ja verotus olivat vastaajien mielestä heikoiten tasapainossa nykytilaa ja tärkeyttä koskevassa tarkastelussa. Tarmokkuuden ja omistautumisen osalta kyselyyn vastanneiden yrittäjien työn imu on keskimääräistä paremmalla tasolla.

Haastatteluun osallistuneet yrittäjät arvostivat työnkuvassaan eniten siihen liittyvää itsenäisyyttä ja vapautta. Varjopuolena yrittäjän työssä oli alituinen kiire ja pitkät työpäivät. Haitallinen stressi oli

yrittäjille tuttua ja useimmat haastatteluun osallistuneet yrittäjät arvelivat yönensä jäävän usein liian lyhyiksi. Työ oli myös hyvin sitovaa ja lyhyidenkin lomien järjestäminen koettiin hankalaksi. Taloudellinen epävarmuus on keskeinen yrittäjyyteen liittyvä epäkohta. Hyvinvointinsa yrittäjät arvelivat kohentuvan parhaiten vapaa-aikaa lisäämällä.

Moni yrittäjä haaveili uuden työntekijän palkkaamisesta. Usein tämä kuitenkin koettiin mahdottomaksi. Yrittäjyystävällisyyspuheen sijaan kuntapäätäjiltä toivottiin käytännön tekoja, jollaisia voisivat olla esimerkiksi kunnan palvelustrategian laatiminen tai yritysvaikutusten arvioinnin tehostaminen.

Mikrotyritysten hyvinvointi kytkeytyy kiinteästi yrittäjien henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen. Jos yrittäjä menettää työkykynsä, myös työntekijöiden työpaikat ovat vaarassa. Erityisen hankalassa asemassa ovat yksinyrittäjät, joiden työaika on suoraan verrannollinen ansioihin. Toisaalta yrittäjyyttä tukeva ilmapiiri ja julkinen päätöksenteko voi auttaa hyödyntämään uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja sitä kautta luoda myös uusia työpaikkoja yrityksiin.

Yleistä tietoisuutta mikroyrittäjien työhyvinvointiin ja jaksamiseen vaikuttavista tekijöistä lisätään lehdistön kautta tehtävällä tulosten tiedottamisella. Tulokset ja suositukset sisältävä tutkimusraportti toimitetaan Oulun Eteläisen alueen työterveyshuollon toimijoille.

Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Hankkeen tulosten perusteella voidaan tehdä joitakin ehdotuksia yrittäjien hyvinvoinnin ja jaksamisen parantamiseksi. Tämän tutkimuksen tuloksista voidaan tunnistaa yrittäjien hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyviä näkökohtia, joihin julkisen sektorin toimijat eli lainsäätäjät, viranomaiset ja kuntapäätäjät voivat vaikuttaa.

Hyvinvointiin liittyvää tietoa on saatavilla riittävästi, mutta tämän tiedon liittäminen omaan työhön koettiin vaikeaksi. Yksi ratkaisuehdotus tähän haasteeseen oli erilaisten hyvinvointiin liittyvien asiantuntijaluentojen tai seminaarien järjestäminen Oulun Eteläisen alueella. Toinen käytännön ehdotus oli vertaistuen organisointi paikkakunnittain. Vertaistukea voisi hyödyntää esimerkiksi yrittäjien liikuntaharrastusten tukemisessa tai elämäntapojen muuttamisessa.

Vain kolmannes haastatteluun osallistuneista yrittäjistä oli järjestänyt itselleen työterveyshuollon. Muutamit haastatteluun osallistunut yrittäjät kaipasivat säännöllisiä terveystarkastuksia ja pohtivat voisiko kunnalla tai peruspalvelukuntayhtymällä olla jokin rooli tämän asian järjestämisessä. Terveystarkastusten tukeminen olisi myös yksi käytännön teko, jolla paikkakunta voisi konkretisoida yrittäjyystävällisyyttä, jonka yrittäjät usein näyttäisivät kokevan katteettomaksi puheeksi. Lisäksi liiketoiminnan kehittämistä varten muutamit haastatteluun osallistuneet yrittäjät kaipasivat edullista rahoitusta.

Monella yrittäjillä näyttäisi olevan tarvetta ja halukkuutta rekrytoida uusia työntekijöitä. Kuitenkin kynnys uuden työntekijän palkkaamiseen on korkea. Erityisesti yksinyrittäjille ensimmäisen työntekijän palkkaaminen on vaikeaa, eivätkä monet pidä sitä edes mahdollisena. Olisiko mahdollista luoda jonkinlainen toimintamalli, jolla kunta voisi auttaa mikroyrittäjiä ja eritoten yksinyrittäjiä voittamaan uuden työntekijän palkkaamiseen liittyvät vaikeudet?

Julkinen sektori työllistää yrittäjiä erilaisilla lomakkeilla, kyselyillä ja raporteilla, jotka koetaan vaikeiksi ja aikaa vieviksi. Jos yrittäjän hyvinvointia ja jaksamista halutaan tukea, kannattaisi selvittää miten kaikenlaista byrokratiaa voitaisiin keventää. Olisiko mahdollista lyhentää joitain lomakkeita? Voittaisiinko papereita muokata käyttäjyystävällisemmiksi ja helpommin ymmärrettäviksi?

Tarvitaanko kaikkia yrittäjiltä pyydettyjä tietoja oikeasti? Ehkä raportoinnin aikataulukin voitaisiin miettiä uusiksi.

Jos kunnan oma palvelutuotanto ja yksityinen palvelutuotanto kilpailevat samoista asiakkaista, tilaajan eli kunnan tulisi kaikin keinoin pyrkiä varmistamaan, että pelisäännöt ovat reilut ja läpinäkyvät. Yksi käytännön ratkaisu tukea oman alueen yksityisiä palveluiden tuottajia on palvelustrategian laatiminen. Olisi toivottavaa, että kunnat ja kuntayhtymät laatisivat selkeät palvelustrategiat, joissa kerrottaisiin, kuinka paljon ja minkälaisia palveluja yksityiseltä sektorilta tulevaisuudessa tullaan hankkimaan. Palvelustrategia ja siihen liittyvä hankintastrategia tukisivat julkisen päätöksenteon ennustettavuutta ja auttaisivat yksityisiä palvelutuottajia kehittämään omia tuoteportfolioitaan alueen kokonaisuuden kannalta järkevästi.

Yrittäjien tyytyväisyys oman alueen yritysasiemiehiin vaihteli suuresti. Osittain kritiikissä voi olla kyse henkilökemioiden yhteensopimattomuudesta, osin myös virkamiesten kompetenssista ja aktiivisuudesta. Yrittäjien näkökulmasta olisi toivottavaa, jos yritysvaikutusten arviointi olisi kiinteä osa kaikkien julkisten organisaatioiden päätöksentekoa ja sen valmistelua. Yritysvaikutusten arviointi tuo elinkeinoelämän tarpeet yhtenä näkökulmana mukaan päätösten valmisteluun sekä lisää taustatietoa laadukkaana päätöksenteon tueksi.

Nivalassa 28.4.2014

Oulun Eteläisen instituutti

Eija-Riitta Niinikoski
kehityspäällikkö

Yrittäjävastävällistä toimintakulttuuria kuntiin

KALEVA 28.4.2014

Alakerta
James
Sinisammal

Lähes 95 prosenttia Suomen yrityksistä on mikroyrityksiä. Mikroyrityksiä ovat sellaiset alle kymmenen hengen firmat, joilla on liikevaihtoa enintään kaksi miljoonaa euroa. Näitä yritykset ovat Suomelle tärkeitä. Ne työllistävät neljänneksen työllisistä.

Haastattelun viime syksynä yrittäjiä Oulussa eteläisen alueella siitä miten yrittäjät jaksavat ja miten heillä menee. Haastattelut eivät ole olleet suuriliikkeitä, vaan mitta-asiakon toisesta ääreläidasta juuri mikroyrityksiä. Vastaajia viehätti yrittäjyydessä erityisesti siihen liittyvä itsenäisyys ja vapaus päättää omista asioista. Myös asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa työskentely oli antoisaa.

Lisäksi yrittäjyys tarjosi innostavia haasteita ja onnistumisen kokemuksia. Vapaata aikaa vietettiin mieluiten perheen ja harrastusten parissa. Tyryväisimmillä työn ja vapaa-ajan suhteeseen vaikuttivat ne yrittäjät, joiden työ mahdollisesti suhteellisen säännölliset työpäivät.

Mikroyritysten hyvinvointi kytketty kiinteästi yrittäjien henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen. Jos yrittäjä menettää työkykynsä, myös työntekijöiden työ-

palkat ovat vaarassa. Erityisen hankalassa asemassa ovat yksinyrittäjät, joilla ei usein-kaan ole riittävää työttömyysturvaa.

Vesinyrityksiä muodostavat oman erityisen ryhmänsä mikroyrityksien joukossa.

Yksinyrittäjän asema työmarkkinoilla on tuukinvarainen. Itsensä työllistämiseen sijoittuu harmaalle työhyökköelle palkkatyön ja työnantajyrityksien välimaastoon.

Yhden hengen yritysten määrä on viimeisten kymmenen vuoden aikana kasvanut noin 45 000:lla. Samaan aikaan työnantajyritysten määrä on noussut vain noin 3 000:lla.

Yritysmäärän kasvu on suurelta osin ollut yksinyrittäjien varassa. Nykyisin yksinyrittäjiä on 65 prosenttia kaikista yrityksistä, yhteensä noin 170 000.

Yrittäjyyden varjopuolista haastattelut kerroivat altuisen kiireen ja pitkät työpäivät.

Työllistymisen muotona yrittäjyys on hyvin sitova ja lyhyidenkin lomien järjestäminen voi olla hankalaa. Taloudellista epävarmuutta haastattelut pyrkivät hallitsemaan esäämällä pahan päivän varalle ja minimoimalla

omaan terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä riskejä.

Ajanhallinta ja työvihtävien priorisointi olivat kriittisen tärkeitä yrittäjien oman hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta. Muita keinoja olivat selkeiden rajojen asettaminen työajalle, ydinliiketoimintaan keskittyminen ja vähemmän tärkeiden asioiden karsiminen. Asteikolla yhdeksä kymmeneen yrittäjät arvioivat oman hyvinvointinsa sijoittuvan keskimäärin kohtaan 6,7. Kaikki haastatelluista yrittäjistä oli hyvin uupunut. Useimmat haastatellut yrittäjät arvioivat työmuutensa jäävän liian lyhyiksi.

Kuntapäättäjiä kalvattiin käytännön tekoja. Muutama yrittäjä halkeili säännöllisiä terveysarkustuksia ja pöytäsoisiko kunnalla tai peruspalvelukuntayhtymällä olla jokin rooli asian järjestämisessä. Suomessa vain viidesosa yksinyrittäjistä on järjestänyt itselleen työterveysuudion.

Monella yrittäjällä olisi halukkuutta uusien työntekijöiden palkkaamiseen. Kynnys uuden työntekijän palkkaamiseen on kuitenkin korkea.

Erityisesti yksinyrittäjille ensimmäisen

työntekijän palkkaaminen on usein liian iso riski. Moni ei pitänyt siitä edes mahdollisena.

Ollisiko mahdollista luoda jonkinlainen toimintamalli, jossa kunta auttaisi mikroyrityksiä voittamaan uuden työntekijän palkkaamiseen liittyvät haasteet? Voisiko työntekijävalvontaa keventää kaikkien pienimpien yritysten osalta vaikkapa määräjaksiksi?

Usein kunnan oma palvelutuotanto ja yksityiset palveluntuottajat kilpailevat samoista asiakkaista. Tällöin tulisi varmistaa, että pe-lisäännöt ovat reilut ja läpinäkyvät.

Yksi käytännön ratkaisu on, että kunnassa laaditaan palvelustrategia ja siihen liittyvä hankestrategia. Lisäksi yritysvaltuutusten arvioinnin tulisi olla osa kunnan päätöksentekoa. Nämä poliittiset linjaukset tulisivat julkiseen päätöksentekoon esitettäväksi ja auttaisivat yksityisiä palveluntuottajia kehittämään omia tuoteportfolioitaan alueen konsernisuuden kannalta järkevästi.

Useimpia mikroyrityksiä yhdistävä piirre oli vastenmielisyys kaltevaisia paperitöitä kohtaan. Ollisiko yrittämiseen liittyvää byrokraatia mahdollista keventää jollain osin? Haastattelujen lisäksi Oulussa eteläisen

alueella tehtiin viime syksynä kysely. Siihen osallistui lähes 150 mikroyritystä.

Vastaajien tarmokkuus, työlle omistautuminen ja työhön uppoutuminen olivat ruokasi keskimääräistä korkeampia. Mikroyrityksiä pyydettiin myös arvioimaan muutamia tekijöitä nykytilan ja tärkeyden kannalta.

Parhaiten tasapainossa olivat yrittäjien oma ammatillinen osaaminen sekä finto laittaa asiat tärkeysjärjestykseen. Heikoimmin tasapainossa olivat poliittikka, lausuaääntö ja verotus.

Miten mikroyrityksiä sitten mennee? Haastattelut huokui työn iloa, ylpeyttä omasta osaamisesta ja halua jatkaa vaittulla tiellä. Kun vaatimattomalla palkalla painetaan pitkä päivää ja loman järjestäminen on hankalaa, vaarana on loppuun palaminen.

Poliittikkojen tehtäväksi jätkin pohdita voiko tai pitäisi mikroyrityksien tilannetta joutenkin parantaa. Kuntatasolla tämä tarkoittaa yrittäjyyden esteiden raivaamista sekä yrittäjävastävällisen toimintakulttuurin rakentamista käytännön tekijöiden kautta.

Kirjoittaja työskentelee tutkijana Sullan Zairin Abidin yhtiöstössä Malesiassa.